

-UIT DE- -OUDE DOOS-

Deze historische rubriek wordt mede mogelijk gemaakt door heemkundekring De Steenen Kamer (www.everyoneweb.com/heemkundekringsteenbergen) en Fotoclub de Brabantse Wal (www.fotoclubbrabantsewal.nl). Uw reacties zijn welkom via redactie@steenbergsecourant.nl of Molenweg 44, 4651 CM Steenbergen.

Wandelen door de tijd

Eén van de vele tradities tijdens carnaval in Strienestad is de 11 Kroegtocht van wandelsportvereniging De Blaar, die komende zondag voor de 46ste keer wordt gelopen. Het initiatief voor de leutige wandeling werd in 1967 genomen door toenmalig prins Strienius II, Jan van Essen. Aan de eerste kroegtocht deden 35 wandelsport- annex carnavalsliefhebbers mee. Zij kwamen behalve uit Steenbergen zelf onder andere uit het Gelderse Heesum, Tilburg, Tholen en Bergen op Zoom. De start was bij Piet Vroon (thans De Joosse) en de route besloeg bij benadering elf kilometer. Veel van de cafés die destijds werden bezocht, bestaan nu niet meer, zoals Vissenberg (de hui-

dige dierenkliniek aan de Kruispoort), Karelteje van Meer (La Frairie), De Bloemkool (hoek Mo-

lenweg/Franseweg), Gladinès op de Welberg en Nevels op de hoek van de Kaaistraat met de Blauwstraat. Na het volbrengen van de tocht kregen de wandelaars een schoenhak uitgereikt. In het

begin moesten de lopers het zonder muzikale begeleiding stellen. Later zouden de Mannekes en de Meskes van Plezier (vervolgens M&M's) de kroegtocht vergezellen en tegenwoordig gebeurt dat

door dweilband Wa d'un 'Errie. Zondag rond de klok van één uur is het weer zover, dan vertrekken de sportieve carnavalvierders bij café Blauweind voor hun jaarlijkse dweilronde.

Steenbergen: speelbal in de Tachtigjarige Oorlog

Steenbergen kent een lang, rijk en belangwekkend verleden. Al in de 13de eeuw komen we de naam van het stadje tegen in de bronnen. In 'Uit de oude doos' neemt de Steenbergse Courant u voortaan elke maand mee terug in de tijd. Deze week weer een bijdrage van historicus drs. Frans van Eekelen, over de Tachtigjarige Oorlog.

Vanaf 1572, na het binnenvallen van de Watergeuzen, was het vestingstadje Steenbergen verzeild geraakt in de Tachtigjarige Oorlog. Na het vertrek van de Watergeuzen was de stad weer in handen van de wettelijke heerser Philips II gekomen. Deze had er een klein garnizoen achtergelaten onder bevel van Kapitein Jorich Pechter. Het stadje zou nog vele malen het doelwit worden van zowel de soldaten van Willem van Oranje, de Staatse troepen, als die van Philips II, de Spaanse troepen.

De geschiedschrijvers uit die tijd maakten in hun boeken dan ook vele malen melding van de strijd rondom het strategisch gelegen Steenbergen. Afhankelijk van hun politieke voorkeur werd er met lof of met verdriet over weer een overgang van Steenbergen in andere handen geschreven.

De Zuid-Nederlandse geschiedschrijver Adrianus van Meerbeeck uit Antwerpen schreef in zijn boek *Chroniecke vande gantsche werelt* over de herovering in 1577 van Steenbergen door de Staatse troepen. De stad had zich al na drie dagen beleg overgegeven aan de vijand. De reden hiervan was dat er geen 'buspoeder' meer was. 'Maar', zo stelde van Meerbeeck, 'Al hadde den Colonel Foucker twee tonnen buspoeder ghezonden, nochtans waren de stad gevallen'.

Bij de capitulatie was overeengekomen dat de Spaanse soldaten onder trommelslag met opgerold vendel en met meeneming van hun wapens en bagage de stad mochten verlaten. Maar deze belofte werd niet gehouden, meldde de Spaansgezinde Van Meerbeeck. De soldaten van Oranje beroofden de Spanjaarden nog geen twee mijl verder van al hun bezittingen. (1)

• Illustratie: Stadhuis en Waterpoort van Steenbergen in 1604, volgens een tekening uit het begin van de 18^e eeuw.

'Boerenbedrog'

Vijf jaar later werd Steenbergen weer door de Spaanse troepen heroverd. Dit zou volgens de veel geroemde en als betrouwbaar bekend staande geschiedschrijver Pieter Bor door een wat merkwaardige list gebeurd zijn. In zijn boek *Oorspronck, Begin en Vervolgh der Nederlandsche Oorlogen* schreef hij dat op 15 augustus 1582 de stad Steenbergen met 'listigheid' ingenomen was. (2) Het leger van Parma was Brabant binnengevallen en had er vele steden aangevallen en deze waren weer Spaanse handen gekomen. Een gedeelte van het leger verscheen in 1582 voor de poorten van Steenbergen. Met een list wisten ze het stadje te veroveren. Een grote groep Waalse soldaten van het regiment van Haultepenne had zich als boer verkleed en was zo, lopend door de stadspoort, het stadje binnengekomen. De binnengekomen soldaten overvielen de poortwachters en ze openden de poorten voor het leger. Een list vergelijkbaar met de inname van Breda enige jaren later in 1590. Toen waren het de Staatse troepen van Prins Maurits, die in een turfschip verstoppt, Breda binnen konden komen.

De uitgeweken Steenbergse ritmeesters Paulus en Marcellis Bax (naar Paulus Bax is nog altijd een straat vernoemd) probeerden het stadje nog te ontzetten. (3) Ze lokten de Spaanse soldaten buiten de stads-

muren en deze vielen in een door hen opgestelde hinderlaag van een afdeling ruiters. Vijftig Spanjaarden vonden de dood en een honderdtal werd gevangen genomen. Maar de poorten van Steenbergen bleven gesloten en de overige Spanjaarden wisten het stadje te behouden. De bewoners van Steenbergen werden gedwongen om deze Spaanse soldaten 'boven vermogen' rantsoen te geven. Steenbergen was nu voor enige jaren weer in handen van de Spanjaarden, maar acht jaar later zou het weer door de Staatse troepen ingenomen worden. Maar ook deze wisseling zou niet de laatste zijn.

Vrouwen grijpen in

Het gebrek aan munitie was een steeds terugkerend probleem en het zou in 1622 lijden tot een merkwaardig voorval. Ik trof in het oude archief in Leiden een levenswaardig pamflet aan over Steenbergen. Het dateerde uit 1622 en had de titel *De Princen Post Ruyter, advertiert het innemen van Steenbergen in 1622*. De schrijver was anoniem, zoals vaak bij dergelijke politiek gekleurde pamfletten. Het pamflet was gedrukt in Leiden bij de drukkerij van Nicolaes Geelkerck. Het volgende relaas is gebaseerd op dit propaganda werkje. Begin juli 1622 was een grote leger-schaar Spaanse troepen onder aanvoering van Don Louis de Velasco

opgetrokken naar het Noorden. Wel 12.000 soldaten waren van plan om eerst Bergen op Zoom aan te vallen en daarna door te trekken naar Holland via Steenbergen. Toen dit bericht op maandag 18 juli 1622 Steenbergen bereikte, brak er paniek uit in het stadje. Gouverneur Borwater - 'een goet krijsman' - had nauwelijks soldaten en het enige geschut wat er nog restte lag te roesten bij het Gasthuis. (4)

Hij schreef daarom aan prins Maurits om extra stukken geschut. Deze zag het gevaar en gaf een zekere *Commissarius* opdracht om vijf stukken geschut naar Steenbergen te laten brengen. In Steenbergen aangekomen wachtten echter enige 'Wijfs van Steen-Berghen' hem op. Zij wensten geen kanonnen meer in het stadje en om deze wens kracht bij te zetten hebben zij deze *Commissarius* in de haven (*de Kay*) gegooid.

Kanonnen

Deze vrouwen waren het oorlogsgeweld meer dan beu. Of het nu Spanjaarden of Hollanders waren, het deed er niet toe, zij hadden genoeg gezien en geleeden. Mogelijk ook zagen zij de Spanjaarden liever in de stad, die de katholieke bevolking hun mooie grote kerk weer zouden teruggeven die hen was afgenomen door de protestanten. Ook konden

openbaar belijden, en mooie processies houden.

Zodoende kwamen er geen extra kanonnen meer in de stad. De vijand, de Spanjaarden, kon zodoende het stadje vrij eenvoudig innemen. De Steenbergenaars konden geen weerstand bieden en ook geen kanonschoten lossen, wat echter de Spaanse soldaten er niet van weerhield om het stadje flink te bestoken met wel zestig kanonskogels. Deze kogelregen maakte een bres in de ommuring en 'een bangh kijken' van de bewoners, zo stelde de schrijver van het pamflet. Een dag later werd een *trompeter* naar de stad gezonden om de overgave te regelen. Bij weigering van overgave zou men het hele stadje verwoesten. Gouverneur Borwater en zijn twee kapiteins konden de stad niet meer redden en moesten zich wel overgeven.

De schrijver vermeldde nog dat er enige vrouwen waren, die de overgave aan de Spanjaarden toegejuicht hadden, maar dat zij door de verdigde soldaten beetgepakt waren en 'met 't pack boven t'hoofd toe ghebonden zijn ende also geschent'. Zouden dit dezelfde vrouwen geweest zijn, die *Commissarius* de haven in ge-gooid hadden? Was dit hun straf geweest?

Enkele maanden later werd Steenbergen door de Staatse troepen van prins Maurits Steenbergen weer ingenomen. De ellende was in 1622, na zestig jaar oorlog, nog niet voorbij voor de mannen en vrouwen van Steenbergen.

zij dan hun geloof weer vrijelijk en Illustratie: De titelpagina van een pamflet over de inname van Steenbergen in 1622.

(1) Adriaan van Meerbeeck, *Chroniecke vande gantsche werelt, ende sonderlinghe vande seventhien Nederlanden.....* (Antwerpen: H. Verdussen, 1620). Pag. 465

(2) Pieter Bor, *Oorspronck, Begin, En Vervolgh Der Nederlandsche Oorlogen, Bereorten, En Burgerlijcke On-eenicheyden* (Amsterdam: Someren, Wolfgangh en Boom). Pag. 392

(3) Albert Delahaye, *De vesting Steenbergen. (Zevenbergen: Het Archivariaat, 1975). Pag. 17*

(4) Een groot gedeelte van het voormalige Gasthuis in de Blauwstraat (15de eeuw) had al in 1595 een militaire bestemming gekregen.